

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

A1α.

1. Λάθος («οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον»).
2. Σωστό («Τοὺς γὰρ πολλούς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνήρ»).
3. Λάθος («Διὸ καὶ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν· ἄλλοι γὰρ ἄλλο τι μόριον, πάντα δὲ πάντες»).

A2 β.

1β, 2α, 3γ, 4β

B1. Ο Αριστοτέλης διερευνά με επιφύλαξη και διστακτικότητα στο ύψος το θέμα της άσκησης της εξουσίας από το πλήθος, αναφέροντας «ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος».

Καταρχάς, κύριος είναι όποιος έχει εξουσία ή κυριότητα. Στην πολιτική ζωή το ποιος είναι κύριος, το ποιος δηλαδή έχει και ασκεί την εξουσία, καθορίζει τη μορφή του πολιτεύματος. Ο Αριστοτέλης υπερασπίζεται ως αποτελεσματικότερη την άσκηση της εξουσίας από τους πολλούς. Θεωρεί ότι η λαϊκή κυριαρχία μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερα τους στόχους της συλλογικής ευτυχίας συγκριτικά με τις περιπτώσεις που την εξουσία έχει ένας μονάρχης ή βασιλιάς ή οι ολίγοι ευγενείς ή πλούσιοι.

Για το θέμα αυτό διαπιστώνει αρνητικά και θετικά στοιχεία:

α) Το αρνητικό στοιχείο είναι ότι το κάθε επιμέρους άτομο μπορεί να μην είναι αξιόλογος άνθρωπος («Τοὺς γὰρ πολλούς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνήρ»).

β) Το θετικό στοιχείο είναι ότι ενωμένα όλα αυτά τα επιμέρους άτομα μπορούν να αποτελέσουν μια δύναμη ανώτερη από εκείνη των λίγων και άριστων. Το πλήθος, λοιπόν, υπερέχει του ενός ή των λίγων, γιατί μπορεί

να διαθέτει συνολικά περισσότερη αρετή και φρόνηση από αυτούς («συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων»). Η άποψη αυτή είναι η λεγόμενη «αθροιστική θεωρία», η οποία αποτελεί ως σήμερα βασικό επιχείρημα υπέρ της δημοκρατίας ή της «πολιτείας», όπως την ονομάζει ο Αριστοτέλης, ενός πολιτεύματος που περικλείει τα πλεονεκτήματα όλων των άλλων πολιτευμάτων και αποτελεί σύνθεση δημοκρατικών στοιχείων. Ο Αριστοτέλης, προκειμένου να αποδείξει τη μεγάλη αξία της συνεισφοράς του πλήθους έναντι της συνεισφοράς των ολίγων και αρίστων, χρησιμοποιεί ως τεκμήριο στο δοθέν χωρίο το εξής παράδειγμα:

Η οργάνωση ενός δείπνου («οἶον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων»): πρόκειται για ένα παράδειγμα, αντλημένο από την καθημερινή ζωή. Ένα δείπνο είναι καλύτερο και πλουσιότερο, αν συνεισφέρουν οικονομικά πολλοί στην προετοιμασία του. Ο όρος «συμφορητὰ δεῖπνα» σημαίνει συνεστίαση πολιτών, κατά την οποία ο καθένας φέρνει στο τραπέζι τη συνεισφορά του σε τρόφιμα και ποτά. Καθώς η λέξη δεν συναντάται σε άλλο συγγραφέα πριν από τον Αριστοτέλη, φαίνεται να είναι δικό του δημιούργημα. Στην προϋπάρχουσα λέξη φορητός (φέρω + -τός, ρηματικό επίθετο) ο φιλόσοφος πρόσθεσε την πρόθεση σύν, για να δηλώσει κάτι που γίνεται με τη συνεισφορά πολλών. Εξίσου πιθανό είναι να παρήγαγε ο Αριστοτέλης το ρηματικό επίθετο συμφορητός από το ρήμα συμφορῶ/οὔμαι που σημαίνει «συνάγω, συναθροίζω».

B2. Στην πρώτη περίοδο του κειμένου ο Επίκουρος τονίζει ότι η προτροπή του προς τη φιλοσοφία αφορά τόσο τους νέους όσο και τους γέροντες («Μήτε νέος τις . . . ὑγιαῖνον.»). Αναφερόμενος ο φιλόσοφος και στα δύο ηλικιακά άκρα («νέος»-«γέρον»), συμπεριλαμβάνει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας. Την προτροπή του για φιλοσοφία την υποστηρίζει με συμμετρικές για τους νέους και τους ηλικιωμένους αιτιολογήσεις, αναιρώντας με διαλογικό ύφος υποθετικές αντιρρήσεις των μεν και των δε:

A1: Οι νέοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό τους ανώριμο για τη φιλοσοφία («ἄωρος»).

A2: Οι ηλικιωμένοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό τους υπερώριμο («πάρωρος») γι' αυτήν.

Και για τους δύο το επιχείρημα είναι το ίδιο: Το ζητούμενο της ψυχικής υγείας δεν γνωρίζει ηλικία. Γι' αυτό νέοι και ηλικιωμένοι, πρέπει να φιλοσοφούν. («Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι»). Αφενός οι ηλικιωμένοι, χάρη στη φιλοσοφία, διατηρούνται νέοι στο πνεύμα και στην ψυχή, καθώς θυμούνται τα ευχάριστα γεγονότα του παρελθόντος και είναι

ευγνώμονες που τα έχουν γευτεί, αφετέρου οι νέοι, χάρη σε αυτήν, υπερνικούν τους φόβους για το μέλλον. Επιπλέον, με το διπλό οξύμωρο («γηράσκων νεάζη, νέος ἄμα καὶ παλαιὸς ἦ»), ο Επίκουρος τονίζει ότι η φιλοσοφία συμβάλλει στην υπέρβαση, ως ασήμαντων τελικά, των ηλικιακών διαφοροποιήσεων. Άρα, ο φιλοσοφικός στοχασμός συντελεί στη γεφύρωση νεότητας-γηρατειών, συνδυάζοντας την πνευματική ακμή της νεότητας με την ωριμότητα των γηρατειών, με απώτατο στόχο την ευδαιμονία.

Αντίστοιχα, και ο Σάμιουελ Ούλμαν στο παράλληλο κείμενο θεωρεί ότι η ηλικία του ανθρώπου δεν είναι σε θέση από μόνη της να καταστήσει κάποιον νέο ή ηλικιωμένο («Κανένας δεν γερνάει μόνο και μόνο επειδή ζει μερικά χρόνια.»). Οι ηλικιακές διαφορές είναι ευδιάκριτες στα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων, όπως οι ρυτίδες στο πρόσωπο, αλλά ο άνθρωπος που ζει με αμείωτο πάθος και ασίγαστο ενθουσιασμό διαφυλάττει τη νεότητά του ακόμη και σε προχωρημένη ηλικία («Τα χρόνια μπορεί να ρυτιδώνουν το δέρμα, αλλά όταν εγκαταλείψεις τον ενθουσιασμό, τότε ρυτιδώνεται το πνεύμα»). Για τον ποιητή ο άνθρωπος γερνά, όταν βυθίζεται στην αβεβαιότητα, στην απελπισία, στην αμφιβολία και στη χαμηλή αυτοεκτίμηση, ενώ ισχυρότατα όπλα ενάντια στο πνευματικό και ψυχικό μαρασμό του γήρατος αποτελεί η «πίστη στη ζωή», η εμπιστοσύνη στον εαυτό μας, η ακοίμητη χαρά για την ίδια τη ζωή, «η αδιάκοπη παιδιάστικη όρεξη για κείνο που πρόκειται να 'ρθει».

Εν κατακλείδι και στα δύο κείμενα διαπιστώνουμε ότι ο ίδιος ο άνθρωπος μπορεί να γεράσει ή να παραμείνει νέος, ανεξάρτητα από τη βιολογική του ηλικία, αξιοποιώντας αφενός στο κείμενο του Επίκουρου τη φιλοσοφία και αφετέρου στο κείμενο του Ούλμαν την ακοίμητη διάθεση για ζωή.

B3.

παρεληλυθέναι, γεγονότων, ἀλήθειαν, μόριον, πολύποδα.

B4.

1β, 2γ, 3α, 4β, 5β.

Γ1. Όταν ανακοινώθηκαν στη Σπάρτη όσα είχαν συμβεί στην Πύλο, αποφάσισαν, πιστεύοντας ότι πρόκειται για μεγάλη συμφορά, αφού κατεβούν οι άρχοντες αμέσως στο στρατόπεδο, βλέποντας την κατάσταση να αποφασίσουν ό, τι τους φανεί (καλύτερο). Κι όταν είδαν πως ήταν αδύνατο να βοηθήσουν τους άντρες τους και δεν ήθελαν να κινδυνεύσουν, είτε να πάθουν αυτοί κάτι από την πείνα είτε, αφού αναγκαστούν από το πλήθος (των εχθρών) να νικηθούν, αποφάσισαν, αφού πρώτα κάνουν ανακωχή με τους στρατηγούς των Αθηναίων, αν το θέλουν, σχετικά με το θέμα της Πύλου, να στείλουν πρέσβεις στην Αθήνα για συνομιλοποίηση

ειρήνης, και να προσπαθήσουν όσο γινόταν πιο γρήγορα να φέρουν πίσω τους άνδρες τους.

Γ2. Μετά την αποστολή πρέσβων στην Αθήνα, δέχτηκαν οι στρατηγοί των Αθηναίων τις προτάσεις των Σπαρτιατών και έγινε ανακωχή με τους ακόλουθους όρους: Οι Λακεδαιμόνιοι έπρεπε να παραδώσουν στους Αθηναίους όλα τα καράβια, με τα οποία είχαν ναυμαχήσει, κι όσα άλλα βρίσκονταν στη Λακωνική, αν ήταν πολεμικά, φέρνοντάς τα στην Πύλο («τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐναυμάχησαν καὶ τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πάσας, ὅσαι ἦσαν μακραί, παραδοῦναι κομίσαντας ἐς Πύλον Ἀθηναίοις»), και να μη χτυπήσουν το οχύρωμα με ένοπλες δυνάμεις ούτε από τη στεριά ούτε από τη θάλασσα («ὄπλα μὴ ἐπιφέρειν τῶ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν»). Έτσι συνομολογήθηκε η ανακωχή από την πλευρά των Σπαρτιατών.

Γ3α.

μεγάλη: μείζονι

ὅ,τι: οὔτινος/ ὅτου

τὰς ναῦς: τὴν ναῦν

πάσας: πάντων

θάλασσαν: θαλάσσαις

Γ3β.

δεξαμένων: δέχου

ἐγίγνοντο: γενήσεται

ἐναυμάχησαν: ναυμάχει

ἦσαν: ἔσται

παραδοῦναι: παραδίδου

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

Γ4α.

τὰ γεγενημένα: έναρθη επιθετική μετοχή ως υποκείμενο του ρήματος «ἠγγέλθη», αττική σύνταξη.

τοῖς ἀνδράσι: αντικείμενο του απαρεμφάτου «τιμωρεῖν».

ὕπὸ λιμοῦ: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο απαρέμφατο «παθεῖν».

ἀποστεῖλαι: ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο ὡς υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα «ἔδοξεν».

Γ4β.

Σύμπτυξη: ἀγγελθέντων τῶν γεγενημένων περὶ Πύλον.

Ανάλυση: ὅτι/ὡς ἀδύνατον εἶη/ἦν.



ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος